

ÇOCUK, TELEVİZYON VE CİNSELLİK: ÇİZGİ FİMLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mustafa İŞLİYEN¹

ÖZ

Kitle iletişim araçları arasında en yaygın olan araç televizyondur. Bu sebeple hemen her yaş grubuna hitap etmektedir. Televizyonun özellikle çocuklara hitap eden başlıca içerikleri arasında yer alan çizgi filmler renkli, hareketli ve eğlenceli yapısıyla çocuklara bambaşka bir dünya sunmaktadır.

Bu çalışmada çocuklar tarafından yoğun olarak takip edilen çizgi filmlerde açık bir şekilde resmedilen cinsellik unsuruna odaklanılmıştır. Çizgi filmlerde yoğun bir şekilde yer alan cinselliğe, okul öncesi veya okul çağındaki her çocuk maruz kalmaktadır. Genellikle öğrenme, eğlenme ve oyalanma aracı olarak kullanılan çizgi filmlerde cinsellik unsurunun yer alması, çocuğun gelişimi açısından oldukça sakıncalı bir durumdur. Bu doğrultuda çalışmada çocuk kanallarında yayınlanan ve 18 yaş altına hitap eden çizgi filmlere odaklanılmıştır. Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında 8 çizgi film “cinsel içerik” bağlamında ele alınmış; her çizgi filminden 10 bölüm olmak üzere toplamda 80 bölüm (1305 dakika 35 saniye) incelenmiştir. Ele alınan çizgi filmler, betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu doğrultuda tematik bir çerçeve oluşturularak “duygusal ima ve konuşma”, “müstehcen içerikler” ve “fiziksel yakınlık/temas” olmak üzere üç kategori belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre her üç kategoride de çizgi filmlerde cinsellik unsurunun yoğun bir şekilde resmedildiği tespit edilmiş ve konuyla ilgili çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Medya, Televizyon, Çizgi film, Cinsellik

CHILDREN, TELEVISION AND SEXUALISM: AN EXAMINATION ON CARTOONS

ABSTRACT

Television is the mostly used tool among mass media. Therefore, it caters to almost every age group. Cartoons, which are among the main content of television, especially for children, offer a completely different world with their colorful, lively and entertaining structures.

This study focused on barely depicted sexual elements in cartoons children watch very frequently. Pre-school children or school children are exposed to sexuality, which is widely used in cartoons. Exposure to sexuality in cartoons, which are generally used as a means for learning and entertainment, is an objectionable case for child development. According to this, the study focused on cartoons which are broadcasted in children channels and for under 18. In this study, document analysis, a qualitative research method was used. In the study, 8 cartoons were examined in terms of “sexual content”; a total of 80 episodes (1305 min. 35 s.) with 10 being from each cartoon were examined. The cartoons were analysed using descriptive analysis technique. With this aim in mind, three categories were determined “emotional implication and talk”, “obscene content” and “physical proximity/touch” by creating a thematic framework. According to findings, it was determined that sexuality was intensely depicted in all these three categories and various suggestions were made on the issue.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, mustafaisliyen@aksaray.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0086-6165

Keywords: Children, Television, Media, Cartoons, Sexuality

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları arasında televizyon, hayatımıza girdiği günden bu yana etkili bir araç olmuştur. Belki de günlük hayatta en çok kullanılan araçların başında geldiği için bu kadar etkilidir. Herhangi bir evde ya da işyerinde televizyonla karşılaşmama olasılığı neredeyse imkânsızdır. Televizyon adeta mekânın ayrılmaz bir parçası ve onu tamamlayan en önemli ögesi gibi görülmektedir. Bununla birlikte otomobillerde ve otobüslerde hatta caddelerde bile bu aracın varlığı kanıksanmış bir durumdadır. Böylesine yaygın bir araç olan televizyona her yaş grubundan izleyici rahatlıkla ulaşabilmektedir.

Televizyon içeriklerine erişim noktasında çocuklar açısından herhangi bir engelin olmaması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunların başında yaşlarına uygun olmayan içeriklere maruz kalma olasılığı gelmektedir. Şiddet, cinsellik, etik ve ahlaki değerlere aykırı davranışları barındıran içerikler, çocuğun gelişimini olumsuz şekilde etkilemektedir. Karşılaşılan bu tür içerikler nihayetinde birer deneyimdir ve deneyimler kişiliğin oluşması noktasında önemli bir etmendir. Dolayısıyla çocuğa ne verildiğine ve onun neyle karşı karşıya kaldığına önem vermek gerekmektedir. Zira çocuk gördüğü her şeyi ve herkesi taklit etme donanımına sahip ve iletişime hazır bir şekilde dünyaya gelmektedir. Özdeyişle çocuk doğru/yanlış, iyi/kötü, faydalı/zararlı gibi birçok durumun arasında ne gibi bir farklılık olduğunun ayırında değildir (Pembecioğlu, 2013: 402). Çocuk, belirli bir yaşa gelinceye kadar televizyonu doğal ortamın bir parçası olarak varsaymaktadır. Haliyle izlediklerinden esinlenmekte ya da etkilenmektedir. Bu tablo karşısında birçok kesimden uzman ve araştırmacı televizyon-çocuk ilişkisi üzerine çalışmalar yapmışlardır. Birçok ülkede özellikle 1980'lerden başlayarak televizyon, aile ve çocuk ilişkisine dair pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında; televizyonun çocuk üzerindeki olumlu-olumsuz etkileri, çocuğun izleyici kimliği, televizyon-aile-çocuk ilişkisi gibi konular yer almaktadır (Işık vd., 2007: 101).

Bu çalışmada televizyon içerikleri arasında yer alan çizgi filmlerde çocuklar açısından zararlı olabilecek içeriklerden olan cinselliğe odaklanılmıştır. Çalışma boyunca çocukların televizyonla olan ilişkisi irdelenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda

literatür taraması yapılmış ve bazı çalışmaların verilerine değinilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmında ise örneklem olarak belirlenen çizgi filmler üzerinde doküman incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında içerikler görüntü ve konuşmalar üzerinden “duygusal ima”, “müstehcen içerikler” ve “fiziksel yakınlık/temas” adıyla üç kategori üzerinden betimlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çizgi filmlerde cinsellik unsurunun yoğun bir şekilde işlendiği tespit edilmiştir.

1. Televizyona Maruz Kalma ve Çocuk

Televizyonun hemen her evde hatta çocukların odasında dahi bulunduğu Amerika’da çocuk, aile ve medya ekseninde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu anlamda sağlığın (obezite), eğitimin, cinselliğin ve şiddetin medya aracılığıyla çocuk üzerinde oluşturduğu etkilere ilişkin Kaiser Vakfı tarafından birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Söz konusu vakıf tarafından 0-6 yaş gurubunda (6 aydan 6 yaşa kadar) çocuğa sahip 1065 aileyle telefonla görüşülerek yaptırılan bir çalışmanın sonuçlarına göre neredeyse bütün çocukların (% 99) evinde televizyon mevcuttur. Bununla birlikte çocukların yarısı (%50) üç veya daha fazla TV’nin olduğu ve üçte biri de (%36) yatak odasında bile televizyon olan bir evde yaşamaktadırlar. Çocukların neredeyse tamamı (%97) TV şovları veya filmlerin karakterleriyle ilgili ürün, giysi, oyuncak vb. şeyleri kullanmaktadır. Çalışma bulgularına göre çocuklar, 0-6 yaş gibi çok erken bir dönemde günlük ortalama 2 saat televizyon izlemektedirler (Rideout vd., 2003).

Yine Kaiser Vakfı tarafından yaptırılan ve 2032 öğrenciyle gerçekleştirilen çalışma bulgularına göre evinde 1 ve birden fazla TV bulunanların oranı 1999 yılında %99, 2004 yılında %99 olarak; 3 ve daha fazla TV bulunanların oranı 1999 yılında %70, 2004 yılında %73 olarak tespit edilmiştir. İzlenme oranı açısından çocukların ortalama 3 saatin üzerinde televizyon izledikleri belirlenmiştir. Bu oran diğer araçlarla (bilgisayar ve DVD gibi) birleşince toplamda 8 saatin üzerinde bir izleme eylemi gerçekleşmektedir (Roberts vd., 2005).²

² Benzer araştırmalar ve ayrıntılı bilgi için bakınız: www.kff.org/

Amerika'dakine benzer sonuçlara Childwise'ın İngiltere'de yaptığı bir araştırma ile ulaşılmıştır. Buna göre çocuklar internette, oyun konsollarında ve cep telefonlarındaki ekranlar karşısında ortalama 8 saat vakit geçirmektedirler. 1995 yılı verilerine göre çocuklar günde ortalama 3,3 saat televizyon izlerken bu oran 2015'te 2,4 saate gerilemiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus bilgisayar ve internet teknolojilerinin yöndeşmeyle televizyonu da bünyesine katmış olmasıdır. Dolayısıyla televizyon içeriklerinin tamamı tablet, bilgisayar ve cep telefonu gibi cihazlarda da takip edilebilmektedir (www.bbc.com).

Farklı türde bir çalışma da "Child Sciences and Parenting Research Office" (2014)³ tarafından Japonya'da 06 ay ve 6 yaş arasında çocuğa sahip olan 3234 anne ile gerçekleştirilmiştir. Günlük yaşamda medya kullanımları üzerine yapılan araştırmada, annelerin ev işleriyle meşgulken çocuklarının televizyon veya video/DVD'leri evde izlemelerine veya dışarıda olduklarında akıllı telefon kullanmalarına izin verme eğiliminde oldukları görülmüştür. 06-12 aylık çocuklar hariç (%47,8) tüm yaş grubundaki çocukların %70'inden fazlası, televizyona emanet edilmektedir. Bir yaş üstü çocuklar %77,2, iki yaş % 76,1, üç yaş % 77,9, dört yaş % 78,3, beş yaş % 79,3 ve altı yaş % 73,6 oranında ebeveynleri ev işleriyle ilgilenirken televizyonla meşgul olmakta ve ona emanet edilmektedir. Bununla birlikte iki yaşındaki çocukların günlük ortalama medya (TV, video/DVD, bilgisayar ve tablet gibi) kullanımları 3 saati aşmaktadır.

Ülkemizde de çocuk ve televizyon ilişkisine dair çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu anlamda ilk çalışma 1982 yılında Oya Tokgöz tarafından Eskişehir ve Yozgat'ta yapılmıştır. "Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri" başlıklı çalışma 423 anne ve 7-12 yaş aralığındaki 453 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre söz konusu dönemde çocuklar hemen her gün televizyon izlemekte ve izlenme süresi iki saati aşmaktadır.

RTÜK (2006) tarafından 17 ilde, 7-14 yaş gurubu toplam 1719 öğrenci üzerinde çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını belirlemek amacıyla yapılan bir başka araştırma sonucunda ise katılımcıların hafta içi televizyon izleme süreleri

³ Araştırmanın detaylarına www.childresearch.net/data/digital/2014_01.html adresinden ulaşılabilir.

% 27.4'ünün 2 saat, % 19.5'inin 1 saat, % 19.1'inin 3 saat olarak görülmektedir. Hafta sonu televizyon izleme süreleri değerlendirildiğinde durum farklılık arz etmektedir. Buna göre katılımcıların % 28.4'ü 5 saat ve üstü, % 20.8'i 2 saat ve % 18.1'i ise 3 saat televizyon izlediğini beyan etmektedir. Bir anlamda hafta sonu televizyon izleme süresi hafta içi televizyon izleme süresinin ortalama 2.5-3 katıdır. Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim çağındaki öğrenciler arasında en çok izlenen program türleri ise şöyle sıralanmıştır: Çizgi film (% 72.1), yerli diziler (% 70.1), yarışma programları (% 49.3), filmler (% 45.8) ve çocuk programları (% 44.6). Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim çağındaki çocukların televizyonda izlerken en çok rahatsız oldukları görüntüler ise "açık saçık ve çıplaklık içeren görüntüler" (% 82.7), "kavga-şiddet görüntüleri" (% 71.1) ile "insanların üzüldüğünü ağladığını gösteren görüntüler" (% 69.3) olarak sıralanmışlardır.

Bu çalışmaya benzer bulgulara yine RTÜK (2013) tarafından çocukların medya kullanım alışkanlıklarını belirlemek amacıyla 26 il merkezinde 6-18 yaş grubundaki 4306 öğrenci üzerinde yapılan araştırma ile ulaşılmıştır. Bu çalışmada elde edilen önemli bir bulgu televizyonun en çok izlendiği saat dilimleridir. Araştırmaya katılan öğrencilerin hafta içi televizyon izlediği saat dilimleri, % 24 oranı ile "15.00-18.00, % 53,1 ile "18.00-21.00" ve % 25 oranı ile "21.00-24.00" arası olarak bulgulanmıştır. Hafta sonu televizyon izleme ise % 31 oranı ile "09.00-12.00, % 44 ile "18.00-21.00" ve % 30,9 oranı ile "21.00-24.00" arası en yoğun zaman dilimleri olarak göze çarpmaktadır. Bu sonuçlara göre çocukların yoğun olarak prime time'da televizyon izlediği görülmektedir.

Gerek ülkemizdeki gerekse yurt dışındaki veriler karşılaştırıldığında çocukların kitle iletişim araçlarıyla tanışma ve kullanmaya başlama dönemleri oldukça küçük yaşlara denk gelmektedir. Bununla birlikte bu araçları kullanım süreleri de oldukça yüksektir. TÜİK (2013) tarafından yapılan 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya isimli çalışma bulgularına göre 06-15 yaş grubundaki çocukların %92,5'i hemen her gün TV izlemektedir. Bu oran 06-10 yaş grubundaki çocuklarda %94,8 ve 11-15 yaş grubu çocuklarda ise %90,2 şeklinde bulgulanmıştır. Günde ortalama dört saatin üzerinde TV izleyen çocukların oranı 06-15 yaş grubunda %12 iken, 06-10 yaş grubunda %12,5, 11-15

yaş grubu çocuklarda ise %11,6 olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan çocuklarda en çok izlenen program türü %93,8 ile çizgi film iken 11-15 yaş grubu çocuklar tarafından en çok izlenen program türü ise %76,8 ile film ve diziler şeklinde sonuçlarda yer almıştır.

Televizyon, okul öncesi çocukluk döneminde de oldukça fazla izlenen teknolojik aletlerden biridir. Nielsen Media Research verilerine göre, 2-5 yaş arası çocuklar haftada ortalama 25 saat televizyon izlemektedir (McDonough, 2009). Türkiye açısından okul öncesi dönem çocuklarıyla ilgili olarak yeterli düzeyde çalışma yapılmamıştır. Bu anlamda gerçekleştirilen çalışmalar arasında Aral ve Doğan Keskin (2018) tarafından yapılan çalışma ilklerden sayılmaktadır. İki farklı denek grubuyla yürütülen çalışmada ilk olarak nitel veriler elde etmek amacıyla 100 ebeveynle; ikinci olarak nicel veriler elde etmek için 181 ebeveynle görüşülmüştür. Ebeveynler belirlenirken 0-6 yaş aralığında çocuk sahibi olma koşulu aranmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 0-6 yaş arasındaki çocuklarının %44,8'i cep telefonu, %43,1'i tablet, %21'i bilgisayar kullanmakta ve %70,2'si televizyon izlemektedir. 0-6 yaş arasındaki çocukların televizyonla çoğunlukla 12 aylıkken, cep telefonuyla 12-23 aylar arasında, bilgisayar ve tabletle 24-35 aylar arasında tanıştıkları görülmüştür. Ayrıca bir ve altı aylıkken televizyon ile tanışan bebekler bulunmaktadır. Çocukların cep telefonuna, bilgisayara ve tablete hafta içi-hafta sonu 30 dakika ve altında zaman ayırdıkları, televizyona ise hafta içi-hafta sonu 31- 60 dakika arasında zaman ayırdıkları belirlenmiştir.

Okul öncesi çocukların medya kullanımlarıyla ilgili bir başka çalışma da Gündoğdu ve arkadaşları (2016) tarafından yapılmıştır. 2-6 yaş grubunu kapsayan 113 ebeveyn (102 çocuk) üzerinde gerçekleştirilen çalışma bulgularına göre 7 yaş altı çocuklarda en fazla kullanılan teknolojik alet televizyon, ikinci olarak en fazla kullanılan alet bilgisayardır. Bilgisayar kullanımı %35, tablet ve cep telefonu kullanımı sırasıyla %31 ve %26 olarak bulunmuştur. Ebeveyn görüşlerine göre çocukların teknolojik aletlerle geçirdikleri günlük ortalama süre %50'inde 1 saat ile sınırlı iken, %26'ında 2 saat, %2'inde 4 saat ve üstü olarak tespit edilmiştir. Çocukların %35 oranında bilgisayar; %31 düzeyinde ise tablet kullandıkları bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra

çocuklar teknolojik aletleri kullanırken, ebeveynlerin % 49' u ev işleriyle ilgilenmektedir. Ebeveyn çocuğun teknolojik aleti kullanmasını engellediğinde çocuklardan % 63' ünün ağlama, itiraz etme, şiddete başvurma gibi olumsuz davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Bu veriler de göstermektedir ki okul öncesi çocuklarda televizyon ve teknolojik aletlerin kullanımıyla ilgili son derece dikkatli olmak gerekmektedir. Çocuğun zihinsel, duygusal ve ruhsal gelişimi noktasında karşılaşılabileceği içerikler etkili olabilmektedir. Bu anlamda American Pediatrics Academy'nin (2001: 424) 0-2 yaş aralığındaki çocukların hiç televizyon izlememeleri, bunun yerine beyin gelişimine yardımcı olacak etkileşimli aktivitelerin yapılması; 2 yaşından sonra ise 1 ya da 2 saate kadar eğitici programların izletilmesi ve çocukların odalarından televizyonların vb. teknolojik aletlerin kaldırılması yönünde tavsiyesi bulunmaktadır.

2. Televizyonun Etkilerine Genel Bir Bakış

Televizyon doğası gereği izleyicilerin dikkatli bir şekilde içerikleri takip etmesini zorunlu kılan araçlardan biridir. Bu da gözlerin ve kulakların adeta başka hiçbir şeyle ilgilenmemesi ve sadece ekrandan yayılan şeylere odaklanması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Görünürde bireyleri bir araya toplamaktadır ancak izleyicilerin diğer fertlerle normal bir iletişim içinde olması mümkün değildir. Zira başlı başına bir ilgi alanı olan televizyon böylece bireyi tek başına ekrana bağlamaktadır (Öztürk, 2012: 61).

Özellikle çocuklar televizyon izlemekle başlayan elektronik eğitime girer girmez farkında olmadan kendine özgü değerleri, amaçları ve inançları olan belli bir bilişsel yolu tercih etmiş olmaktadır (Sanders, 2010: 137). Bu anlamda televizyonda gösterilen her şey çocuğa normal görünür. Çünkü henüz doğru ve yanlışın, iyi ve kötünün arasındaki farkı ayırt edemeyecek çağıdadır. İletişime hazır bir biçimde dünyaya gelen bebekler gördükleri her şeyi, herkesi taklit eder. Gördüğü şey televizyonsa onun sunduğu ilişki biçimini alır ve sorgusuz bir biçimde kabullenir. Dolayısıyla televizyon renkli içerikleri ve hareketli uyarıları ile diğer kaynaklardan hatta kimi zaman anne babadan daha belirleyici bir rol üstlenebilir (Temizyürek ve

Acar, 2014: 26). Bu noktada Sanders (2010: 140) televizyonun olumsuz etkilerine dönük olarak çocuğun gelişmesinde medyanın artık kültürün rolünü elinden aldığı söylemektedir. Öyle ki dünyanın toplumsal, ahlaki ve duygusal çeşitliliğini ve nüanslarını anlatmada televizyon anne ve babalara rakip olmuştur. İnsandan teknolojiye doğru gerçekleşen bu kayma tüm televizyon kullanıcılarının dikkatini çekmek zorundadır. Çünkü bu elektronik cihaz çocukların ahlaki, toplumsal ve tinsel gelişimlerini kontrol altına alma potansiyeline sahiptir. Özellikle çocuklar için kolay ulaşılır bir hale gelen televizyon haberleri, günün her saatinde yayındadır. Bu içerikler yaşanan her tür şiddeti betimlerken gerçekçilikte eksik bir taraf bırakmamaktadır. Tecavüzler, soygunlar, terörizm, uyuşturucu bağlantılı cinayetler ve çocuk kaçırma akşam haberlerinde pek revaçtadır. “Konuşurken her zaman çocuklar duymasın diye fısıldayabiliriz ya da anlamadıkları sözcükleri kullanabiliriz, oysa televizyon fısıldayamaz, görüntüleri değişmez ve capcanlıdır. Çocuklar TV’nin açığa vurduğu her şeyi görürler” (Postman ve Powers, 1992: 119). İlgilerini çeken her şeye bakarlar. Modern ifşa aracı konumunda olan televizyon sayesinde yetişkinler dünyasının bütün sınırlarına vakıf olurlar. Bu anlamda çocuk ile yetişkinin televizyon izleme nedenleri ne kadar farklı olsa da ekranda gösterilen her şey herkese açıktır (Şirin, 2015: 6).

Televizyon içeriklerine devamlı maruz kalmanın izleyicinin ruh hali ve davranışları üzerinde birikimli bir etkiye sahip olduğu ya da tam tersine uzun dönemli etkisinin giderek azaldığı yönünde bir şüphe olsa da (Esslin, 2001: 90) televizyonun içerikleriyle zihinsel bir inşa gerçekleştirdiği de gözlerden uzak tutulamaz. Şurası da bir gerçek ki ekrandaki şiddet ve cinsellik imajlarının boşaltıcı bir etkisinin olduğunu, seyircileri kızgınlık ve düşmanlık duygularından uzaklaştırdığını ileri sürenler olduğu kadar televizyonun suç teşkil eden eylemlerin esaslarını öğrettiğinden ve onu benzer bir eyleme kışkırttığından emin olanlar da vardır (Esslin, 2001: 90).

Literatürde yapılmış çok sayıda araştırma televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine yoğunlaşıyorsa da televizyonun özellikle eğitici rolünden kaynaklanan birçok olumlu etkisinin olduğu da yine kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Linebarger ve Walker (2005) çocuklar üzerinde gerçekleştirdikleri

çalışmada ‘Arthur’, ‘Clifford’, ve ‘Dragon Tales’ gibi güçlü bir anlatı yapısına ve çekici görsellere sahip eğitici programların dil üretimine katkı sağladığını ve çocukların bu programlar aracılığıyla yeni kelime ve kavramlar öğrendiklerini bulgulamışlardır. Benzer şekilde Şimşek İşliyen ve İşliyen (2019) tarafından çizgi filmlere yönelik okulöncesi çocuklar ve ebeveynleri ile gerçekleştirilen bir araştırmada da yine çocukların eğitici yönü ağır basan çizgi filmlerden önemli kazanımlar elde ettikleri ortaya konmuştur. Çalışmada çocukların, izledikleri çizgi filmler aracılığıyla doğru dil kullanımı, sayılar, renkler, geometrik şekiller gibi akademik; dış firçalama, yardımlaşma, paylaşma, çevreyi koruma, başkalarının haklarına saygılı olma ve büyüklerinden izin isteme gibi davranışsal birtakım beceriler edindikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Netice itibariyle “televizyon, sözle görüntüyü birleştirdiği için çocukları daha kolay etkileyerek kalıcı izler bırakmaktadır. Örneğin sözle görüntüyü ustaca ve en ekonomik biçimde sunan reklamları çocuklar hemen kapar ve papağan gibi yinelerler. Söz kalıplarını atasözü gibi benimserler; müziği çabucak tanırlar. Çocukların bilgisini arttıran televizyon hayal alanını genişletir. Çocuk tıpkı oynarken öğrendiği gibi televizyon karşısında eğlenirken öğrenir. Görüp duyduğunu yutarcasına içine alır” (Yavuzer, 1986: 80’den Akt., Öztürk, 2012). Televizyon çocukları ne aptallaştırır ne de içe kapanık hale getirir. Televizyon yeni hayaller kurmaya, zihinsel değişim ve zekâyı şekillendirmeye, kavramları imajlar yoluyla öğrenmeye dönük etkiler meydana getirebilmektedir (Cottle, 2000: 65). Dolayısıyla burada dikkat edilmesi gereken husus çocuğun bilişsel ve duygusal olarak televizyondaki yoğun uyaranlarla dolu içeriklere nasıl maruz bırakıldığıdır.

3. Çocuk, Televizyon ve Cinsellik

Yetişkinlerin izlediği içeriklerin neredeyse tamamına yakınına çocukların da maruz kaldığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuş durumdadır. Söz konusu çocuk olunca televizyon içeriklerini biraz daha yakından incelemek büyük bir önem arz etmektedir. Ekran karşısında kıpırdamadan oturan çocuğun eğlenmesi, vakit geçirmesi, televizyonun renkli camında hızla hareket eden karakterlerin başından geçenlere gülmesi ya da üzülmesi, belki de izlediği şeyden korkması hemen her yetişkinin şahit olduğu bir durumdur. Sosyalleşme sürecinde çocuğun karşılaştığı

televizyon imajları kuşkusuz yaşamını etkileyen nüveler barındırmaktadır. Bu anlamda bir izleyici, televizyonda karşılaştığı bir modeli çekici bulursa ya da aynı model gibi olmak isterse o modeli tümüyle kendi yaşamına aktarabilmektedir. Nitekim Sharon Lovery, seyircinin kendine kimlik bulma sürecinin modelleme ile aynı basamakları takip ettiğini belirtmektedir. Wilbur Schramm da benzer şekilde çocukların belli karakterlere benzemeye daha istekli olduklarını -ki bunların kurgu ya da gerçek olması fark etmez-, bir modeli saklayıp ileride bile tekrarlayabildiklerini ortaya koymuştur (Öztürk, 2012: 41). Bu da kurguları aktaran televizyonun birey üzerinde farklı bir sosyalleşme durumunu karşımıza çıkarmaktadır. Emanuel Tanay'ın dediği gibi “kurgusal bir dünyada yaşıyorsanız, kurgusal dünya sizin realiteniz olur.” Bu realite de televizyonun, gerçekliğin çarpıtılmış halini aksettirmesinden ileri gelmektedir. Dolayısıyla bu kurgusal dünyanın atmosferinin her geçen gün artan aşırılıklara (şiddet, cinsellik, tecavüz, hırsızlık gibi) sahne olması büyük bir problem yumağının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Üstelik bu aşırılıklar eğlence olarak sunulmakta ve öyle görülmektedir (Kaplan, 2012).

Çoğu Amerikalıya göre televizyon çok fazla cinsellik ve şiddet temalı içerik barındırmaktadır. Yapılan bir araştırmada Amerikalıların yüzde 75'inin televizyonda “çok fazla müstehcen içerik” olduğunu düşündüğü ortaya çıkmıştır. Üstelik yüzde 86'sı televizyonun “temel değerlerde düşüşe” sebep olduğu kanaatini taşımaktadır. Bu durum şaşırtıcı değildir. Çünkü televizyon kanalları arasında dolaşırken, evlilik öncesi cinsellik hatta eşcinselliğe ilişkin içeriklere rastlamak olasıdır. Ekranlardaki cinsellik problemi, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmış gibi görünmektedir (Anderson, 2016: 106). Özellikle Amerika'da eleştirmenler ve araştırmacılar tarafından televizyonun bir “cinsellik öğretmeni” olduğuna ilişkin kaygıların yükseldiği dile getirilmektedir. İlginç bir şekilde ebeveynler bile çocukların tutumları üzerinde televizyonun büyük bir etkiye sahip olduğunu ve çocukların okula veya ebeveynlerine göre televizyona daha fazla zaman ayırdığını kabul etmektedirler. 1400 ebeveyn üzerinde yapılan bir çalışmada, ebeveynlerin televizyonun kendilerinden sonra en etkili ikinci bilgi kaynağı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu katılımcılardan sadece yüzde 13'ü televizyonun çocuklarına doğru bilgi sağladığını düşünmektedir. Bu anlamda ABD'deki yetişkinlerin çoğunluğu

(yüzde 64), televizyonun gençleri cinsel aktiviteye başlatmaya teşvik ettiğine inanmaktadır (Lund ve Blaedon, 2003: 1). Bu inanç adolesanlar (12-17 yaş arası) üzerine yapılan bir çalışmayla netlik kazanmıştır. Araştırma sonucunda televizyonda cinsellik barındıran içeriklerin izlenmesi, bu durumun eylemsel boyutunu etkilediğini göstermiştir. Bu bağlamda gençlerin diğer cinsel aktivitelerin yanı sıra cinsel ilişki kurma olasılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Collins vd., 2004).

“Cinsel içerikten kastedilen nedir?” sorusunun cevabı ise şu şekilde verilebilir: Açık ya da örtülü ifade biçimi ile müstehcen tavır ve davranışlar ve cinsellik hakkında yapılan konuşmalar. Televizyonda cinsellik çok çeşitli programlarda karşımıza çıkabilmektedir. Komedi programları, haber programları, diziler, filmler, müzik klipleri, reklamlar, hatta çizgi filmler bile cinsel mesajlar barındırabilmektedir. Bu mesajların doğrudan cinsellikle ilgili görüntüler olmalarına da gerek yoktur. Örneğin homoseksüelliğin kötü bir şey olduğunun söylenmesi bile cinsellik unsuru barındırmaktadır (Artan, 2001: 51). Cinsel ilişki gösterilmese bile sesler ya da görüntüler (sallanan araba, buharlı cam, yatak odasından çıkan bir çift gibi) aracılığıyla o olayın yaşanmış olduğuna dair ipuçları verilebilmektedir (Gabrielli vd., 2016: 3).

Kaiser Vakfı tarafından 1154 televizyon programı üzerinde yapılan araştırma bulgularına göre cinsel içerikler televizyon ortamının belirgin bir yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen her 10 programdan 7'si bazı cinsellik mesajları içermektedir. Cinsellik hakkında konuşmaların olduğu sahnelerin, cinsel davranış tasviri ile karşılaştırıldığında daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öpüşmeler ya da karşı cinse samimi dokunuş gibi öncül davranışlar, televizyonda betimlenen tavırların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Daha az gösterilmesine rağmen, televizyondaki her 9 programdan (haber, spor ve çocuk programları hariç) birinde cinsel ilişki sahnelerine rastlanmıştır (Kunkel vd., 2005).

Kaiser Vakfı tarafından 1123 televizyon programı üzerine yaptırılan başka bir çalışmanın bulgularına göre gençlerin en çok takip ettikleri programların cinsel içerik bakımından oldukça yüksek değerlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda gençlerin takip ettiği her 6 programdan 5'inin (yüzde 83) cinsel içerik barındırdığı, her 5 programdan 4'ünde (yüzde 80) cinsellik hakkında konuşmaların

geçtiği ve söz konusu programlarda her iki kişiden birinin (yüzde 49) cinsel davranış sergilediği ortaya konmuştur (Kunkel vd., 2003).

Ne yazık ki Türkiye’de medyada yer alan cinsel içeriklere ilişkin yok denecek kadar az çalışma yapılmıştır. Hele hele doğrudan çocukların ilgi alanı olan çizgi filmlerdeki cinsel öğelere ilişkin herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Yürütülen bazı çalışmalar ise çizgi filmlerdeki cinsellik unsurlarını “subliminal” mesajlar boyutunda ele almıştır. Bu anlamda çizgi filmlerdeki cinsel içerikler üzerine odaklanan bu çalışmanın Türkiye’de alandaki tek çalışma olduğu ve bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalara öncü olacağı düşünülmektedir.

4. Yöntem

Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Tek başına bir araştırma yöntemi olarak kabul edilen doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin yanı sıra film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemelerin de analizini kapsamaktadır. Filmler, videolar ve fotoğraflar araştırmacılara önemli avantajlar sağlamaktadır. Örneğin yüz ifadeleri, vücut hareketleri ve mimikler orijinal formunda ve belirli bir süreklilik içinde sunulmaktadır. Ayrıca birden fazla ve değişik aralıklarla aynı davranışlar izlenebilmekte; tekrarı zor olan olay ve olguların takibi sağlanmakta ve bu dokümanlar başka araştırmacılar tarafından da kullanılabilirdiği için bir araştırmacının vardığı sonuçlar test edilebilmekte ya da farklı ve alternatif sonuçlara ulaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187-189).

Çalışma kapsamında Türkiye’deki ana akım çizgi film kanallarında yayınlanan 8 çizgi film “cinsel içerik” bağlamında ele alınmış olup her çizgi filminden 10 bölüm olmak üzere toplamda 80 bölüm (1305 dakika 35 saniye) incelenmiştir. Araştırma kapsamına alınan çizgi filmler amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan çizgi filmler, doküman incelemesine tabi tutulmuş ve betimsel analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. İzlenen çizgi filmler görüntü ve konuşmalar ekseninde değerlendirilmiş ve bu doğrultuda tematik bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu anlamda çizgi film içerikleri “duygusal ima ve konuşma”, “müstehcen içerikler” ve “fiziksel yakınlık/temas” olmak üzere üç kategori altında analiz edilmiştir. Analize dâhil edilen çizgi filmler Türkçe yayın yapan “Cartoon

Networks” ve “Disney Channel” kanallarında yayınlanan “Clarence, Drama Adası, Rapunzel Serüvenler, Doraemon, Star Kötü Güçlere Karşı, Tavuk ve İnek, Winx Club ile Mucize Uğurböceği ve Karakedi”dir. Çizgi filmlerin bir kısmı televizyondan diğer bir kısmı ise youtube.com, kuzutv.com, dailymotion.com ve izlesene.com adlı internet sitelerinden takip edilmiştir.

5. Bulgular ve Yorum

Çizgi filmler üzerine yapılan çalışmaların büyük bir bölümü çizgi filmlerdeki şiddet ve şiddete bağlı olarak çocukların kişilik gelişimlerinin olumsuz şekilde etkileneceği üzerine odaklanmaktadır. Kuşkusuz şiddet, çocukları bilişsel ve duygusal açıdan derinden etkileyebilmektedir. Ancak insanın ilkel yönü olduğu savunulan şiddetin hemen yanında yer alan cinselliğin çizgi filmlerde yer alması pek de üzerinde durulmayan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte subliminal mesajlarla çocukların zihin dünyalarının kirletildiğine ilişkin bulgular çeşitli çalışmalarla ortaya konmaya çalışılmıştır. Subliminal mesajlar barındırdığı tespit edilen yapımlarda, gizli cinselliğe veya illüminati ile ilgili olan içeriklere odaklanılmıştır. Ancak göz önünde olan cinsellik dikkate alınmamıştır (Küçükbezirci, 2013; Temizyürek ve Acar, 2014). Ne var ki cinsellekle ilgili görüntüler çoğu çizgi filmde aleni bir şekilde işlenmiş ve işlenmeye devam etmektedir. Bu anlamda çalışma çizgi filmlerdeki cinsel içeriklerin boyutunun ne olduğunu anlamak üzere yapılmıştır. Çalışmada çizgi filmlerin yetişkinlerin dünyasına ait olan içerikleri barındırıp barındırmadığı ve çizgi film “masumiyeti” altında zararlı sayılabilecek içeriklerin açık bir şekilde sunulup sunulmadığına odaklanılmıştır. Bu anlamda genel toplamda 183 sahnede “duygusal ima ve konuşma”, 75 sahnede “müstehcen içerikler” ve 100 sahnede “fiziksel yakınlık/temas” unsuru barındıran görüntüler bulgulanmıştır.

Tablo 1. Çizgi Filmlerde Yer Alan Cinsellik Unsurları Ve İzlenme Süreleri

Toplam Süre 1305 dakika 35 saniye		Çizgi Filmin Adı ve İzlenme Süresi (Dakika)								Genel Toplam
		Clarence 101:15	Drama Adası 217:13	Rapunzel Serüvenler 215:07	Doraemon 138:06	Star Kötülere Karşı 115:06	Tavuk ve İnek 70:23	Winx Club 232:48	Mucize: Uğurböceği ve Kara Kedi 215:23	
Kategoriler	Duygusal ima ve konuşma	5	38	16	8	29	2	35	50	183 sahne
	Müstehcen içerikler	8	23	-	3	4	35	2	-	75 sahne
	Fiziksel yakınlık/temas	1	14	21	-	13	-	34	17	100 sahne

5.1. Çizgi Filmlerde Duygusal İma ve Konuşma

Çalışma kapsamında incelenen çizgi filmlerin 183 farklı sahnesinde “duygusal ima ve konuşma”ya rastlanmıştır. Duygusal ima ve konuşma, genel çerçevede çizgi karakterlerin duygusal anlamda karşı cinse yönelik hislerini, farklı şekillerde belirgin kılan istemli ya da istemsiz hareketler ve konuşmalar olarak yorumlanmıştır. Örneğin izleyici, çizgi karakterlerin birinden hoşlandığını ya da birine seksüel anlamda arzu duyduğunu karakterin gözlerinde oluşan kalp simgesinden, yüzünün kızarmasından, ağzından sarkan dilinden, ağzının sulanmasından ya da konuşmasından kolaylıkla anlayabilmektedir.

Araştırmaya dâhil edilen çizgi filmlerin tamamında duygusal ima başlığı altında değerlendirilebilecek çok sayıda örnek bulunmaktadır. Özellikle *Mucize Uğurböceği ve Karakedi*, *Drama Adası*, *Winx Club* bu anlamda öne çıkanlardır. Ancak örnek teşkil etmesi adına *Doraemon* adlı çizgi filmde yer alan bir sahneye değinmekte yarar vardır.

Şekil 1. Doraemon Adlı Çizgi Filmden Duygusal İmaya Örnek Üç Kesit

Yukarıdaki görseller Doraemon adlı çizgi filme aittir. Doraemon, gelecekte gelen mavi renkte bir robot kedi ile arkadaşı Nobita'nın maceralarını konu edinmektedir. Çizgi filmin 'Bir Erkek Kardeş Yapmak' adlı bölümünde Nobita ve Doraemon geçmişe gitmişler ve Nobita'nın üç yaşındaki haliyle birlikte geri dönmüşlerdir. Nobita ve küçük Nobita abi kardeş gibi oyunlar oynarlar. İlerleyen sahnelerde Nobita, Doraemon ve küçük Nobita bir nehrin kenarında Shizuka (Nobita'nın ilgi duyduğu kişidir. Banyo yapmayı seven bir kız çocuğudur) ile karşılaşır. Daha sonra aniden bir rüzgâr çıkar ve Shizuka'nın çantasındaki kağıtları savrulur. Küçük Nobita bu durum karşısında hemen kâğıtların peşinden koşar ancak nehre düşerek ıslanır. Shizuka küçük Nobita'yı sudan çıkarır; Nobita'ya kardeşine (Shizuka Küçük Nobita'yı Nobita'nın kardeşi sanmaktadır) bakmadığı için kızar ve küçük Nobita'yı kurutmak üzere evine götürür. Shizuka eski kıyafetlerinden küçük Nobita'ya getirir ve ona duş yaptırmayı teklif eder. Nobita bu teklif karşısında oldukça şaşırır ve heyecanlanır. Aralarında şöyle bir diyalog geçer:

(Nobita) -Ne! Duş mu?, (Shizuka) -Evet, bir sıkıntı mı var?, (Nobita) -Hayır! Tabii ki yaptır.

Bu esnada duşa giden Shizuka ve küçük Nobita'nın ardından bakan Büyük Nobita, kendinden geçmiş bir şekilde dans eder ve dili sarkmış, gözlerinde kalp simgesi olmuş bir şekilde onların peşinden gitmeye çalışır. Ancak kedisi Doraemon onu tutar. Bu esnada içeriden Shizuka'nın gülme sesleri gelir ve "dur yapma" sözleri duyulur. Bu sahnede arka fonda bir saksafon sesi duyulur. Duştan çıkan küçük Nobita oldukça mutlu bir şekilde seke seke yürür. "Bu eğlenceliydi" der.

Bu esnada küçük Nobita'nın peşi sıra yürüyen Nobita ve Doraemon kendi aralarında konuşmaktadırlar:

(Nobita) -*Küçük bir çocuk olmak çok güzel. İnsanlar senin için bir sürü şey yapıyor.*

(Doraemon, Nobita'ya o küçük çocuğun aslında kendisi olduğunu hatırlatmak ister) -*Ama o çocuk! Sense üç yaşındayken Shizuka'yla duş aldın hatırlasana.,*

(Nobita) -*Bu doğru. He he.*

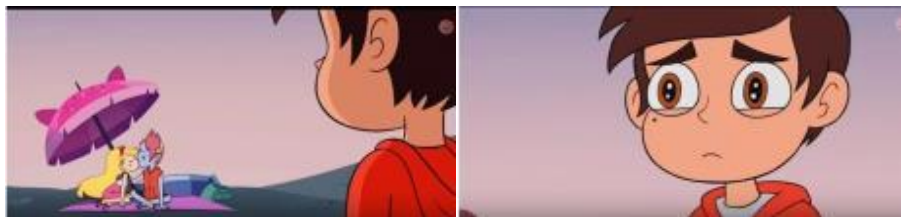
Bu diyalogun ardından Nobita'nın yüzü kızarır ve dilini çıkararak mutlu bir şekilde o anısını hatırlamaya çalışır. Ancak elini yüzüne götürerek "O hiç bir şey hatırlamıyorum." Bu esnada bir beysbol topu Nobita'nın başına çarpar ve bu konu da birden bire kesilir.

Şekil 2. Star Kötü Güçlere Karşı adlı çizgi filmde duygusal imaya örnek bir kesit

Şekilde gösterilen örnek, Disney Channel kanalında yayınlanmış olan Star Kötü Güçlere Karşı adlı çizgi filmin "Çöpçatan" adlı bölümünden bir karedir. Söz konusu sahne, Marco'nun hoşlandığı Jackie'yi görünce göstermiş olduğu tepkiye ilişkindir. Jackie'ye âşık olduğu anlaşılan sahnede Star, Marco'ya "Birini ayarlamalıyım sana. Çöpçatanlık işinde büyü de olduğum kadar iyiyimdir." ifadelerini kullanmaktadır.

Şekil 3. Marco adlı karakterin hoşlandığı kızı bir başkasıyla öpüşürken gördüğünde vermiş olduğu duygusal tepki

Çizgi filmin başka bir bölümünde (Lava Gölü Plajı) Marco adlı karakter Star adlı karaktere aşık olmaya başlamaktadır. Ancak yukarıdaki karelerde de görüldüğü üzere Star'ı başka biriyle öpüşürken gören Marco, duygusal bir çöküntü yaşamaktadır. Benzer şekilde Marco'nun bir başka arkadaşı da (erkek arkadaşından ayrılan Kelly adlı karakter) aynı sorunu yaşamaktadır.

Şekil 4. Birbirlerinden Hoşlanan Karakedi Ve Uğurböceğinin Yakınlaşma Anı

Konuya ilişkin bir başka örnek ise Mucize: Uğur Böceği ve Kara Kedi çizgi filmine aittir. Disney Channel Türkiye kanalı Youtube sayfasında çizgi filmi tanıtırken şu ifadeler yer vermiştir:

Marinette ve Adrien çok çok başarılı iki ortaokul öğrencisidirler ve Paris'i kurtarmak için seçilmişlerdir. Görevleri ise istedikleri herkesi süper bir kötü haline getirebilen kötü yaratıkları, yani "Akumaları" yakalamaktır. Paris'i kurtarıncaya süper kahramana dönüşürler: Marinette Uğur Böceği (Ladybug) ve Adrien de Kara Kedi olur. Paris tehlikeyle karşılaştığında Marinette, Uğur Böceği'ne dönüşür. Ancak okul aşkı Adrien'in de şehrin kurtarıcısı bir süper kahraman olan Kara Kedi olduğundan habersizdir.

Açıklamada da görüldüğü üzere çizgi film, iki ortaokul öğrencisi karakter arasındaki "aşk teması" etrafında şekillenmektedir. Bununla birlikte çizgi filmin üreticisi olan Disney Channel Türkiye'in youtube.com kanalında 14 Şubat için özel olarak hazırlanan bölümle ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

Bugün 14 Şubat, dünyanın her yerinde aşkın günü! Paris'in renkli sokaklarında kahramanlarımız Marinette ve Adrien'i macera dolu bir sevgililer günü bekliyor! Aşkın peşinden giden Marinette'in mektubunda neler yazıyor? Adrien bu mektuba ulaşabilecek mi? Paris sokaklarını aşk mı yoksa kırık kalpler mi ele geçirecek? Hepsi ve daha fazlası Mucize: Uğur Böceği ile Kara Kedi'nin 14 Şubat özel bölümünde!⁴

⁴ Bölümün tamamı için bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=JP7Yz8pbupc>

Çizgi filmde yalnızca bu iki ana karakter değil diğer yan karakterler de benzer bir ilişki durumuyla resmedilmektedir. Yukarıda yer alan karelerde göz göze gelen Kara Kedi ve Uğur Böceği görülmektedir. Uğur Böceğinin utangaç tavrı yüzüne yansımıştır. Aşağıda yer alan karelerde ise okulun popüler çocuğu olan Adrien'den hoşlanan kızlar ondan imza almaya çalışmaktadırlar. 'Hamster'leri korumak için imza aldıklarını söyleyen kızların asıl amacı ilgi duydukları kişiye ait bir şeyin kendilerinde bulunmasıdır. İlk karede imza alırken görülen kızların, ikinci karede bundan duydukları sevinç görülmektedir. Sadece bu karelerde bile görüldüğü üzere kız ve erkek karakterlerin birbirleriyle sevgili olmaya çalıştıkları dikkat çekmektedir. Çizgi karakterlerin ortaokul öğrencisi olduğu düşünüldüğünde söz konusu durumun çocuklar için hiç de uygun olmayan bir temsil olduğu göze çarpmaktadır.

Şekil 5. Adrien'dan İmza Alan Kızların Vermiş Oldukları Duygusal Tepki

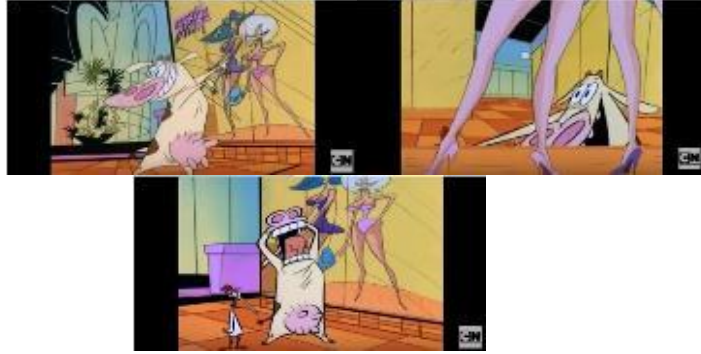

5.2. Müstehcen İçerikler

Müstehcenlik tam olarak üzerinde uzlaşıya varılmış bir kavram değildir. Dahası tartışmalı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyük Türkçe Sözlük, müstehcenliği “müstehcen olma durumu” olarak açıklarken “müstehcen” sözcüğünü ise “açık saçık, edebe aykırı, yakışsız” şeklinde tanımlamaktadır. Çalışma kapsamında çizgi filmlerde yer alan müstehcen içerikler TDK'nın yaptığı tanımlamadan hareketle saptanmıştır. Buna göre çizgi karakterlerin giyim kuşamı ile uygunsuz davranış ve hareketleri bu başlık altında ele alınmıştır. Elbette “açık saçık, edebe aykırı ve yakışsız olma durumu toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Bu anlamda kimi Afrika'da veya Güney Amerika'da yaşayan yerli kabileler ile modern dünyanın farklı inançlara sahip toplumlarının “çıplaklık” anlayışı birbirinden farklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak çalışmada Türkiye perspektifinde duruma yaklaşılarak inanç ve kültür kaynaklı genel bir edep anlayışından hareket edilmiştir.

Bu anlamda incelenen çizgi filmlerde 75 sahnede “müstehcenlik” olarak yorumlanan görüntülere rastlanmıştır. Örneğin Cartoon Network kanalında yayınlanan İnek ve Tavuk adlı çizgi film ebeveynleri insan olan tavuk ve inek kardeşlerin yaşadığı olaylar ekseninde gelişmektedir.

Şekil 6. İnek’in Bikinili Mankenleri Gördüğünden Vermiş Olduğu Tepkiler

Yukarıdaki kareler, İnek ve Tavuk adlı çizgi filmin ‘*Süper Model İnek*’ adlı bölümünde yer almaktadır. Söz konusu karelerde müstehcen unsurlar oldukça dikkat çekicidir. İnek, bir mağazada gördüğü kadın mankenlere öykünmekte ve asla böyle bir vücuda sahip olamayacağı için üzülmemektedir. Bu sahnede inek, tavuğa şunları söylemektedir:

(İnek) -*Ooo! Şu güzel mankenlere bakar mısın? Şunlara bakar mısın? Ne kadar da güzeller öyle değil mi? Nasıl da güzel ve incecik uzun boylular! Bu özelliklerin hiçbiri bende olmayacak! Aaaağğ!*

Söz konusu sahnede dikkat çeken ayrıntılardan biri de antropomorfist özelliklerin öne çıkmasıdır. İnsan biçimcilik anlamına gelen antropomorfizm, en genel tanımı ile insanlara özgü özelliklerin insan dışı olan varlıklara yansıtılmasıdır. Burada ineğin, dişiliği ön plana çıkarılan bir kadın bedenine imrenmesi ve ona benzemeye çalışma çabası antropomorfist bir tutum içinde olduğunun göstergesidir. Söz konusu bölümünün ilerleyen sahnelerinde ineğin arka çekim görüntüsüne yer verilmektedir. Bu çekimde ineğin bir insan vücudunu andırarak şekilde resmedildiği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla inek karakterine yüklenen antropomorfist bakışın burada da kendini gösterdiği söylenebilir. Bununla birlikte inek dışındaki diğer karakterlerde de benzer bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir.

Şekil 7. Antropomorfist Bakışla İnek'in Resmedilmesi

Tavuk ve İnek adlı çizgi filmin “Beden Eğitimi” adlı bölümünde de benzer bir bakış açısı, bu kez Tavuk karakteri üzerinden yansıtılmaktadır. Bu bölümde Tavuk ortaokula başlamaktadır. İlk dersleri beden eğitimi dersidir. Dersin sonunda öğretmenleri soyunup duşa gitmelerini kızgın bir ifadeyle istemektedir. Tavuğun bu duruma tepkisi “Birbirimizin önünde çıplak olmamızı mı istiyorsunuz?” şeklinde olur. Öğretmen "Bir sorun mu vardı Bayan?" diye tavuğa imada bulunur.⁵ Daha sonraki sahnede tavuk ve arkadaşları birlikte duş yapmaktadırlar. Bu esnada Tavuk ve arkadaşları “Duşta çıplağım, okulda çıplağım, kural böyle olduğundan arkadaşım ile duştayım” ifadelerinin yer aldığı bir şarkıyı söyleyerek yıkanmaktadırlar. Derken onları kötü duruma sokmaya çalışan iki öğrenci, tavuk ve arkadaşlarının kıyafetlerini pencereden dışarı atar. Duştan çıkan tavuk havlu arar ancak bulamaz ve diğer iki öğrenci, “Havlular kafeteryada oraya ulaşmak için koridorda çıplak yürümelisin” der. Devamında tavuk ve iki arkadaşı çıplak bir şekilde saklanarak havlu bulmaya çalışır. Bölüm sonunda tiyatro salonu gibi bir yerde kalabalık karşısında üç arkadaş çıplak bir vaziyette kalır ve çizgi film sona erer.

⁵ Çizgi filmdeki karakter tavuk olarak adlandırılıyorsa da aslında erkek bir karakterdir. Çoğu zaman bu karakterin bir “ağabey” olarak “kız kardeş” olan ineği korumaya çalıştığı görülmektedir. Söz konusu durumun çocuklarda tavuğun cinsiyetine ilişkin bir tür kafa karışıklığına yol açacağı aşikârdır. Ayrıca her ne kadar karakterler hayvan olarak resmedilse de okula giden, günlük hayatta insanların yapıp ettiği her şeyi yapan dahası anne babaları insan olan karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 8. Tavuk ve arkadaşlarının çıplak bir şekilde okul koridorlarında kalakaldıkları sahneler

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere çıplaklık, çizgi filmlerde yoğun olarak kullanılan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda yer alan görseller de söz konusu durumu örnekler niteliktedir. Drama Adası ve Clarence adlı çizgi filmlerde yer verilen bu sahnelerde çizgi karakterler ya tam olarak ya da belden yukarısı çıplak olarak resmedilmektedir.

Şekil 9. Drama Adası ve Clarence adlı çizgi filmlerden müstehcenlik içeren sahneler

Aşağıda bulunan görsellerde ise İnek ve Tavuk ve Drama Adası adlı çizgi filmlerdeki sahnelerden kesitler yer almaktadır. Bu sahnelerde de yine müstehcen olarak nitelenebilecek görüntülerin yakın çekim açıları ile izler kitleye sunulduğu görülmektedir. Özellikle karakterlerin kalçaları, normal ölçülerden daha büyük şekilde ve antropomorfist bir bakışla resmedilerek mizahi bir unsur olarak kullanılmaktadır.

Şekil 10. Karakterlerin Kalçalarının Resmedilme Örnekleri: Tavuk ve İnek ile Drama Adasından İki Görüntü

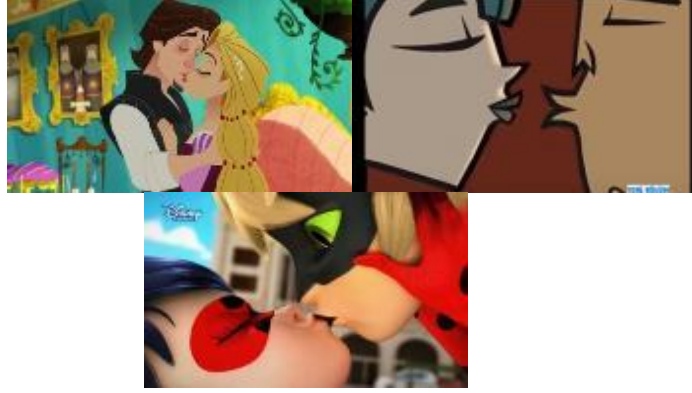

5.3. Çizgi Filmlerde Fiziksel Yakınlık/Temas

Elektronik medya sosyo-ekonomik sınıf, kuşak, etnik ve diğer farklılıkları mutlak bir biçimde belirsiz bir hale getirmiştir. Cinsel yoldan bulaşan hastalıklarla ilgili bir televizyon bültenini izleyen bir çocuğa ilişkin bir senaryo geliştirmeye çalışalım. Medyanın sadece yazılı olduğu dönemlerde söz konusu çocuğun yetişkinlerle ilgili bu türden bir konudan haberdar olabilmesi için okuryazar olması ve doğru kitaplara ulaşması gerekmektedir. Çünkü o dönemlerde bu türden bir bilgi günümüze oranla çok daha az yerde karşılaşılabilecek türden bir özelliğe sahipti. Dolayısıyla medya araçları özelliklerine göre insanları belli bir süzgeçten geçirmektedir (Laughey, 2010: 34). Oysaki elektronik medyada herkes her şeye ulaşabilme imkânına kavuşmuş bulunmaktadır. Bu durum her zaman için iyi bir şey olarak değerlendirilemez. Nitekim hemen her yaştan birey aynı mesafede televizyona uzaktır. Bu da şu anlama gelmektedir. Televizyondaki tüm içeriklere tüm yaş grupları erişebilmektedir. Bu anlamda çalışma kapsamında incelenen çizgi filmlerde yetişkinlerin dünyasına ait olan birçok davranışın çocuklara çocuk programları aracılığıyla ulaştırıldığı ve birçok çizgi filmin +13 olarak tanımlanan içerikler barındırdığı saptanmıştır.

İncelenen çizgi filmlerde toplam 100 sahnede “fiziksel yakınlık/temas” başlığında değerlendirilen görüntülere rastlanmıştır. Bu anlamda öne çıkan en belirgin içerik, çizgi karakterlerin dudak dudağa öpüşmesidir. Bu da çizgi filmlerde cinselliğin çocuk izleyiciler için de giderek normalize edildiğini açıkça göstermektedir. Çizgi filmlerde fiziksel yaklaşmanın sadece karşı cinsler arasında olmadığı aynı zamanda hemcinsler arasında da gerçekleştiği gözlenmiştir. Bu da eşcinselliğin de çocuğun dünyasına çok erken yaşta girdiğini ve bu durumun doğallaştırıldığını göstermektedir.

Şekil 11. Rapunzel Serüvenler, Drama Adası ve Mucize: Uğur Böceği İle Kara Kedi Adlı Çizgi Filmlerde Yer Alan Öpüşme Sahnelerine Örnekler

Fiziksel yakınlık/temas başlığı altında özellikle Winx Club adlı çizgi film, öne çıkmaktadır. Marka değeri oldukça yüksek olan bu çizgi filmde sihirli güçleri olan ve kötü güçlere karşı savaşan bir grup peri kızının hikâyesi konu edilmektedir. Çizgi filmde peri kızlarının başı dertte olduğu zamanlarda yardımlarına genç ve yakışıklı “Uzmanlar” olarak adlandırılan karakterler koşmaktadır (www.wikizero.com). Aynı zamanda her Winx kızının duygusal ilişki içinde olduğu bir “Uzman” vardır. Söz konusu çizgi filmin birçok bölümünde Uzmanlar ile Winx kızlarının fiziksel yaklaşma içinde olduğu görülmüştür.

Şekil 12. Winx Club Adlı Çizgi Filmden Bazı Fiziksel Temas/Yakınlık Örnekleri

Çizgi filmde dikkat çeken konulardan biri de Winx kızlarının “dişiliklerinin” ön plana çıkarılmasıdır. TDK’nın verdiği tanıma göre dişi, “işveli, şuh, çekici” anlamını barındırmaktadır. Bu tanımdan hareketle Winx kızlarının giyim tarzları, dişiliklerini ön plana çıkarıcı özelliklere sahiptir. Çizgi karakterlerin kısa elbiseler ve yüksek topuklu ayakkabılar içinde resmedilmesi; her karakterin kendine özgü bir makyaj ve saç stiline sahip olması bu noktada dikkat çekmektedir. Çizgi filmdeki karakterlerin bazıları 16 bazıları ise 17 yaşındadır. Bu da göstermektedir ki Winx

kızları hukuki anlamda çocuktur⁶. Dolayısıyla çocuk olarak kabul edilen bireylerin Winx kızlarının yaşadıkları gibi bir hayat sürmeleri hem kültürel hem de hukuki anlamda kabul edilebilir bir durum değildir. Bu anlamda söz konusu çizgi filmi çok küçük yaştaki çocukların izlediği ve onlarla özdeşlik kurduğu düşünüldüğünde durumun ne kadar ciddi bir sorun teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cinsellik barındıran görüntülerin yoğun olarak yer aldığı bu çizgi filmde uyarıcı nitelikteki akıllı işaretler sadece çizgi filmin başlangıcında verilmektedir. Bu da problemlili bir duruma işaret etmektedir. Çünkü program başlarken akıllı işareti kaçıran izleyici, program akış halindeyken herhangi bir uyarıcı işaretle karşılaşmadığı için programın hangi yaş grubuna hitap ettiğini ve ne türden içerikler barındırdığını tam olarak bilememektedir. Dolayısıyla hangi tür içerik olursa olsun akıllı işaretlerin sadece program başlarken değil program süresince ekranda gözükmesi gerekli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 13. Winx Kızları

Winx Club adlı çizgi film, oldukça geniş bir izler kitleye sahiptir. Bu anlamda çizgi filmin marka değeri kullanılarak birçok ürün pazarlanmaktadır. Bu ürünlerin hedef kitlesi ise anaokulu çağındaki küçük çocuklardan başlayarak lise öğrencilerine varıncaya dek uzanmaktadır. Çocukların hedef kitle olarak belirlenmesinin temelinde pazarlanan bu karakterlerle özdeşim kurmalarının kolay olması ve çocukları tüketim halkasına dâhil etme düşüncesi yatmaktadır. Nitekim USA Today yazarı Bruce Horowitz'in (2006) de dediği gibi pazarlamacıların büyük çoğunluğu en savunmasız

⁶ “5237 sayılı TCK’ nın 6/1-c maddesi uyarınca, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur. Yine 5395 sayılı ÇKK’ nın 3/1-a maddesi uyarınca, daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur. Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde; 18 yaşını doldurmamış her insan çocuk sayılmıştır. Kişi 18 yaşından önce ergin (reşit) olsa da çocuk sayılmaya devam edecektir.” (www.magdur.adalet.gov.tr.).

durumdaki kitleyi oluşturanları hedefine koymaktadır: Yani çocukları. Bunu da önemli bir sorun olarak değerlendirmek mümkündür.

Winx Club'dan başka birçok çizgi filmde de karakterler arasında fiziksel temasa rastlamak mümkündür. Bu anlamda yine Disney yapımı olan Star Kötü Güçlere Karşı adlı program ön plana çıkmaktadır. Star Butterfly isimli sihirli güçlere sahip genç bir prensesin maceralarını anlatan çizgi filmde prenses, güçlerini ve değneğini kullanmayı öğrenmek için ailesi tarafından dünyaya gönderilir. Dünyada Diaz Ailesi'nin genç oğlu Marco Diaz ile canavarlarla savaşmaya devam ederken aynı zamanda değneğini nasıl kullanacağını anlamaya çalışır (www.starvstheforcesofevil.fandom.com). Bu çizgi filmde de başkarakterler olan Star ve Marco arasında duygusal bir ilişki zamanla oluşmaktadır. Aynı zamanda diğer karakterler arasında da geçişken şekilde duygusal ilişkiler yaşanmaktadır.

Şekil 14. Marco'nun Farklı Kızlarla Öpüşme Sahneleri

Star Kötü Güçlere Karşı adlı çizgi filmde yalnızca karşı cinsler arasında değil aynı zamanda hemcinsler arasında da fiziksel yakınlık olarak nitelendirilen görüntülere rastlanmaktadır. Çizgi filmin “*Yalnız Dostuz*” adlı bölümü bu anlamda dikkat çekicidir. Söz konusu bölümde bir konser verilmekte ve kalabalık bir grup konseri tribünlerden izlemektedir. Konser esnasında çalınan parçadan etkilenen dinleyicilerin tamamı kadın/kadın, erkek/erkek, kadın/erkek şeklinde çiftler halinde öpüşmektedir. Çizgi film, Disney Channel tarafından şiddet ve korku barındıran ve 7 yaş üzeri için uygun olduğu düşünülen bir yapımdır. Ne var ki çizgi filmin gerek başlangıcında gerekse ekranın herhangi bir köşesinde cinsel içerik barındırdığına dair herhangi bir uyarıcı ibare yer almamaktadır. Bununla birlikte cinsellik ve eşcinsellik gibi durumların akıllı işaretlere bağlı olarak en az 8 yaşındaki çocuklara çizgi film masumiyeti ile gösterilmesi de yanı sıra ısrar anlamına gelmektedir. Türkiye’de yayınlandığında söz konusu sahneler her ne kadar sansürlenmişse olsa da Marco adlı karakterle Jackie adlı karakterin öpüşmeleri gösterilmiştir.

Eşcinselliğe ilişkin bu görüntüler söz konusu çizgi filmde ilk kez kullanılmışsa da bu Disney'in eşcinsellik temasını işlediği tek yapım değildir. Daha önceleri de çeşitli çizgi filmlerde de bu türden görüntüler yer almıştır. Bu anlamda Gravity Falls (Türkiye'de Esrarengiz Kasaba adıyla gösterilmektedir) çizgi filminde de benzer sahnelere rastlanmıştır (Belz, 2017). Bunun dışında çizgi filmlerde öpüşmeyle ilgili olarak RTÜK tarafından alınan bir karar mevcuttur. Alınan kararlar RTÜK, Clarence adlı çizgi filmde öpüşmeye dair diyalogların geçmesi nedeniyle Cartoon Network adlı kanala para cezası kesmiştir. Konuya dair hazırlanan raporda, öpüşme, âşık olma gibi cinselliği çağrıştıran kavramlar üzerine tahmin ve yorumların yapılmasının, cinsellik için merak, ilgi ve cazibe oluşturabilecek nitelikte olduğu belirtilmiştir (www.hurriyet.com.tr).

Şekil 15. Hemcinslerin Ve Karşı Cinslerin Öpüşme Sahneleri

Televizyon ekranlarını her yaştan ve her kesimden insanlara açmaktadır. Bu açıdan televizyon oldukça cömert bir kitle iletişim aracı olarak görülebilir. Ne var ki bu kadar cömert olduğu varsayılan bir kitle iletişim aracı bir şeyler verirken başka birçok şeyi de toplumsal yaşamdan söküp almaktadır. Bu anlamda gerek kültürel gerekse toplumsal yaşamın temel değerlerini sarsıcı yayınların salt bir eğlence unsuru olarak görülmeye çalışılması uzun vadede yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Bu anlamda çoğu Disney yapımı olan bu ve benzeri çizgi filmlerin herhangi bir denetim mekanizmasına takılmadan yayınlanıyor olması çocuklar tarafından bu tür içeriklerin bilinçsiz şekilde tüketilmesine ve çocukların çizgi filmlerin zararlı etkilerine maruz kalmalarına yol açmaktadır.

SONUÇ

Hangi araç olursa olsun ondan etkilenmenin yaşı yoktur. Bu etkilenme psikolojik, sosyolojik, ekonomik vs. gibi çok boyutlu bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Psikolojik boyutta öne çıkan etkilenme durumu daha çok bağımlılıklarla ve karakterlere özenmeyle karşımıza çıkmaktadır. Sosyolojik boyutta, kültürlenme yoluyla baskın olan farklı kültüre ait yaşam biçimlerinin küresel boyutta medya organları aracılığıyla yaygınlaşması, medya etkileri çerçevesinde görülmektedir. Ekonomik boyutta ise ilan, reklam, yeni iş kollarının yaygınlaşması, yeni ihtiyaçların üretilmesi gibi çok farklı alanlarda medyanın güçlü etkilere sahip olduğu söylenebilir. Bu anlamda çocuk, genç ve yaşlı hemen tüm yaş kategorilerindeki kişiler, genelde medyanın özelde ise televizyonun etkilerine açıktır. Söz gelişi yukarıda da değinildiği üzere Kurtlar Vadisi dizisindeki bir hikâyeden etkilenen grupların gerçekleştirdiği çeşitli eylemler, Muhteşem Yüzyıl dizisindeki sahneden etkilenen bir kişinin Kanuni'ye dava açması veya türbe ziyaretlerinde Kanuni'ye dua eden ve Hürrem Sultan'a beddua eden kişilerin olması bu etkilere açık birer örnek olarak gösterilebilir. Konuyu daraltarak çizgi filmler özelinde örnek verecek olursak çeşitli çizgi film karakterlerinden etkilenen çocukların onlar gibi davranmaya çalışmasını (erkek çocukların örümcek adam, kız çocukların Prenses Elsa vb gibi olmaya çalışması) bu alandaki büyük bir pazarın varlığıyla ispat edilebilir. Nitekim en çok satan ürünler genelde çizgi film karakterleriyle bezeli ürünlerdir. Bu anlamda çizgi filmler, televizyon içerikleri arasında çocukların en sevdiği ve çocuklar üzerinde en fazla etkisi olan yapımlardır. Çocukların severek izledikleri çizgi karakterleri taklit etme eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu düşünüldüğünde çocuk izleyicilerin tıpkı ebeveynleriyle olduğu gibi çizgi karakterlerle de özdeşlik kurması sık karşılaşılan bir durumdur. İşte bu noktada çizgi filmlerde işlenen hemen her tema, çocukları duygusal, bilişsel ve sosyal anlamda farklı şekillerde etkilemektedir. Cinsellik gibi hassas bir konunun çizgi filmler aracılığıyla çocuklara ulaşması, karakter gelişiminin henüz başında olan çocuğun gelişimini olumsuz şekilde etkileyerek zararlı sonuçlar doğurabilir. Bu sonuçları tespit etmek adına söz konusu alana ilişkin bilimsel araştırmaların ve saha çalışmalarının yapılması elzem görünmektedir. Ne var ki ilgili literatür tarandığında ülkemizde çocuk, medya ve cinsellik temalı herhangi bir çalışmanın yapılmadığı

göze çarpmaktadır. Yapılan bazı çalışmalar ise çizgi filmlerdeki zararlı içerikleri subliminal düzeyde incelemektedir. Kuşkusuz bu çalışmalar değerlidir. Ancak çizgi filmlerdeki görünmeyen ya da doğrudan göze çarpmayan içeriklerden daha tehlikelisi görünür şekilde eş deyişle aleni olarak çizgi filmlere yerleştirilen zararlı içeriklerdir.

Son yıllarda özellikle televizyonlarda yayınlanan yapımların içeriklerinde cinsellik unsuruna hemen her yerde rastlamak mümkündür. Dizilerden filmlere, reklamlardan haberlere, yarışma programlarından reality showlara varıncaya dek televizyon içeriklerinde cinsellik sıradanlaşmış bir şekilde göze çarpmaktadır. Öyle ki artık çocuk programlarında dahi cinsel içeriklerin kullanıldığını görmekteyiz. Bu çalışma ile söz konusu içeriklerin yoğunluk düzeyleri ve ne şekilde kullanıldığı çeşitli örneklerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada çizgi filmlerde cinsellik unsuru barındıran en önemli temalardan biri çizgi karakterlerin “öpüşmesi” olarak tespit edilmiştir. Özellikle Disney yapımı film ve çizgi filmlerde sıklıkla kullanılan “öpüşme”, yüceltilen ve sorunları çözen bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun yüzyıllardır anlatılagelen masallardan esinlenilerek çizgi filmlere taşınarak “gerçek aşkın öpücüğü” şeklinde görselleştirildiğini söylemek mümkündür. Örneğin uyuyan güzelin prensin öpücüğüyle uykusundan uyanması; pamuk prensesin maruz kaldığı büyüün etkisinden yine prensin öpücüğüyle kurtulması; bir kurbağanın prensesin öpücüğüyle yakışıklı bir prene dönüşmesi bu anlamda öne çıkan örnekler olarak gösterilebilir. Fakat şu ayrıntıya dikkat çekmek gerekir ki masallar birer sözlü kültür ürünüdür. Masallar doğrudan görüntüyü göstermez, gördürtür (Lieberman, 2017: 549). Bu nedenle öpüşme kavramı çocuğun tasavvuru içinde farklı şekilde resmedilebilir. Ancak öpüşme çizgi filmler ve animasyonlar aracılığıyla görselleştirildiği zaman çocuk bu kez öpüşmenin dudak dudağa gerçekleşen bir eylem olduğunu ya da shevi bir takım duygular barındırdığını doğrudan görmüş olacaktır.

Çizgi filmler aracılığıyla çocukların maruz kaldığı farklı bir cinsel unsur ise insan ya da insan olmayan çizgi karakterlerin vücutlarının belli bölgelerinin (kalça) gerçek formundan uzak bir şekilde büyütülerek karikatürize edilmesidir. Buradaki amaç ise izler kitlenin vücudun söz konusu bölgesine odaklanmasını sağlamaya çalışmaktır. Bu türden görüntülerin mizah unsuru olarak kullanılması, söz konusu

yapımların yurt dışı menşeli olmasıyla ilgili bir durum olarak değerlendirilebilir. Fakat Türkiye açısından konuya yaklaşacak olursak bu tür görüntülerin mizah unsuru olmaktan öte toplum tarafından “ayıp” olarak nitelendirilmesi ve “ahlaki” açıdan sorunlu olarak görülmesi söz konusudur. Dolayısıyla bu ve benzeri görüntüler ‘kültürlenme’ noktasında olumsuz bir sonuç doğurarak, çocukları kendi toplumlarının değer yargıları ve normlarından uzaklaştırmaktadır. Elbette bu durumun psikolojik ve sosyolojik boyutlarının boylamsal ve kesitsel çalışma yöntemleriyle derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde sözü edilen durumun uzun vadeli etkilerinin saptanması mümkün olacaktır.

Okul öncesi ve okul çağındaki her çocuğun maruz kaldığı çizgi film içerikleriyle ilgili olarak medya okuryazarlığının tek başına yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Bu anlamda akla ilk gelen önlem “Akıllı İşaretler” olmasına rağmen bu işaretlerin de yeterli olmadığı görülmüştür. Çünkü bu işaretler, program başlarken verilmekte ve program boyunca ekranda yer almamaktadır. Ayrıca okul çağına olmayan çocukların da bu türden görüntülere maruz kaldığı düşünüldüğünde yetkili kurumların cinsel öğeler barındıran çizgi filmler için çeşitli önlemler almaları gerekmektedir.

Bu çalışmada temalaştırıldığı üzere çizgi filmlerdeki cinsellik, “duygusal ima ve konuşma, müstehcenlik ve fiziksel temas” yoluyla yoğun bir şekilde çocuklara gösterilmektedir. Bu da çocukları fiziksel, duygusal ve psikolojik açıdan olumsuz şekilde etkilemektedir. Özellikle çok küçük yaşta çocukların televizyon izlemesi dahi doğru bulunmazken bu ve benzeri zararlı içeriklere maruz kalmaları çocukların hayatlarını etkileyebilir. Çocuk ve televizyon ilişkisi genelde bir tür elektronik ebeveyn gibi çocuğu oyalayan, susmasına ve yemek yemesine yardımcı olan, onu eğlendiren bir düzeyde karşımıza çıkmaktadır. Elbette bu noktada ebeveynlere önemli görevler düşmektedir. Neyi çocuklarıyla baş başa bıraktıklarının bilincinde olmaları, çocukların takip ettikleri içerikleri onlarla birlikte izlemeleri, çocukların sorularına sabırlı bir şekilde cevap vermeleri ve gerekli yerlerde açıklama yapmaları gerekmektedir. Dolayısıyla çocukların cinsellik ve şiddet gibi olumsuz içeriklerin etkilerinden korunması adına başta ebeveynler olmak üzere, medya sahiplerinin ve yetkilendirilmiş kurumların iş birliği ile hareket etmeleri oldukça önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AMERICAN ACADEMI OF PEDIATRICS (2001). Children, Adolescents, and Television Pediatrics, Committee on Public Education, 107 (2), s.423-426. Erişim adresi: <http://pediatrics.aappublications.org/content/107/2/423> Erişim Tarihi: 17.04.2019.
- ANDERSON, Kerby (2016) Arts, Media, And Culture: A Biblical Point of View, Cambridge, Ohio: Christian Publishing House.
- ARAL, Neriman ve DOĞAN KESKİN, Ayten (2018). Ebeveyn Bakış Açısıyla 0-6 Yaş Döneminde Teknolojik Alet Kullanımının İncelenmesi, Addicta: The Turkish Journal on Addiction, Sayı: 5, s. 317–348.
- ARTAN, İsmihan (2001). Cinsel Eğitimde Televizyonun Rolü, Eğitim ve Bilim, Cilt: 26, Sayı: 120, s. 50-54.
- CHILD SCIENCES AND PARENTING RESEARCH OFFICE (2014). Survey of Media Use by Children and Parents (Index) Erişim adresi: https://www.childresearch.net/data/digital/2014_01.html, Erişim Tarihi: 11.08.2019.
- COTTLE, Thomas J. (2000). Television as Intelligence, Television Quarterly, Vol: 31, No: 2–3, pp. 63–67.
- ESSLIN, Martin (2001). Televizyon Çağı/T. V. Beyaz Camın Arkası, (Çev: Murat Çiftkaya), İstanbul: Pınar Yayınları.
- GÜNDOĞDU, Zuhâl; SEYTEPE, Ömer; PELİT, Berrin Müberra; DOĞRU, Hasan; GÜNER, Büşra; ARIKIZ, Ertuğrul; AKÇOMAK, Zekeriya; KALE, Esra Betül; MORAN, İdris; AYDOĞDU, Gökmen ve KAYA, Ebru (2016). Okul Öncesi Çocuklarda Medya Kullanımı, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 6-10.
- HOROVITZ Bruce (2006). Six Strategies Marketers Use To Get Kids To Want Stuff Bad, Erişim adresi: https://usatoday30.usatoday.com/money/advertising/2006-11-21-toy-strategies-usat_x.htm, Erişim Tarihi: 16.05.2019.

<http://www.habervitrini.com/medya/kurtlar-vadisi-fanatigi-cakirin-olum-yildonumunde-anma-ilani-verdi-589344> , Erişim Tarihi: 30.05.2019.

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/rtukten-opusmeli-cizgi-filme-ceza-40075314>
Erişim Tarihi: 29.07.2019.

http://www.magdur.adalet.gov.tr/images/suca_suruklenen_cocuk.pdf, Erişim Tarihi: 19.03.2019.

<https://hellogiggles.com/reviews-coverage/tv-shows/disney-just-aired-their-first-animated-same-sex-kiss/>, Erişim Tarihi: 14.08.2019.

https://starvstheforcesofevil.fandom.com/tr/wiki/Star_K%C3%B6t%C3%BC_G%C3%BC%C3%A7lere_Kar%C5%9F%C4%B1, Erişim Tarihi: 08.06.2019.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150327_ingiltere_cocuklar, Erişim Tarihi: 22.05.2019.

<https://www.cnnturk.com/yasam/ben-pokemonum-deyip-camdan-atlamisti-iste-son-hali?page=1>, Erişim Tarihi: 03.05.2019.

https://www.wikizero.com/tr/Winx_Club_karakterleri_listesi, Erişim Tarihi: 06.06.2019.

İŞİK, Metin; Erdem, Ayhan; Güllüoğlu, Özlem ve Akbaba Ebru (2007). Televizyon ve Çocuk/6 - 12 Yaş Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.

JOY Gabrielli; AMINATA Traore; MIKE Stoolmiller; ELAINA Bergamini and JAMES D. Sargent (2016). Industry Television Ratings for Violence, Sex, and Substance Use. *Pediatrics*, 138 (3): e20160487.

KAPLAN, Arline (2012). Violence in the Media: What Effects on Behavior?, *Psychiatric Times*, Vol. 29, Issue 10. Erişim adresi: <http://www.psychiatrictimes.com/child-adolescent-psychiatry/violence-media-what-effects-behavior> Erişim Tarihi: 20.09.2019.

KUNKEL, Dale; BIELY, Erica; EYAL, Keren; COPE-Farrar, Kistie; DONNERSTEIN, Edward and FANDRICH, Rena (2003). Sex On Tv/A

Biennial Report To The Kaiser Family Foundation, Santa Barbara: University Of California.

KUNKEL, Dale; EYAL, Keren; FINNERTY K., Biely, Erica; and DONNERSTEIN, Edward (2005). Sex on TV 4/A Biennial Report to the Kaiser Family Foundation, Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.

KÜÇÜKBEZİRCİ Yağmur (2013). Bilinçaltı Mesaj Gönderme Teknikleri ve Bilinçaltı Mesajların Topluma Etkileri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol: 8/9, p. 1879-1894.

LIEBERMAN, Judith (2017). “Medyalar, Masal Anlatısını Öldürüyor”. TRT Akademi, 2 (4), s. 544-561. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/45884/579191>, Erişim Tarihi: 12.09.2019.

LINEBARGER, Deborah L; and WALKER, Dale (2005). Infants' and Toddlers' Television Viewing and Language Outcomes, American Behavioral Scientist, Vol. 46 No. X, p. 1-22.

LUND, Sarah and BLAEDON, Lindsey (2003). Sex And The Media: The Impact Of Television Habits On Sexual Perception, UW-L Journal of Undergraduate Research VI, 1-6.

MCDONOUGH, Patricia (2009). Television and Beyond a Kid’s Eye View Erişim adresi: <https://www.nielsen.com/us/en/insights/news/2009/television-and-beyond-a-kids-eye-view.html>, Erişim Tarihi: 20.12.2018.

MCQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven (1997). Kitle İletişim Modelleri, (Çev: K. Yumlu), Ankara: İmge Kitabevi.

ÖZTÜRK, Hüseyin E. (2012). Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon, İstanbul: Nar Yayınları.

PEMBECİOĞLU, Nilüfer (2013). Gelecek Kurguları ve Haber Algıları, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi, 397-432, Cilt 1. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

POSTMAN, Neil ve POWERS, Steve. (1992). Televizyon Haberlerini İzlemek, (Çev: A. Tunç) İstanbul: Kavram Yayınları.

REBECCA L. Collins; MARC N. Elliott; SANDRA H. Berry; DAVID E. Kanouse; DALE Kunkel; SARAH B. Hunter and ANGELA Miu (2004). Watching Sex on Television Predicts Adolescent Initiation of Sexual Behavior, Pediatrics, Vol. 114 (3). pp. 280-289.

RIDEOUT, Victoria. J.; VANDEWATER, Elizabeth A. and WARTELLA, Ellen A., (2003). Zero to Six: Electronic Media in the Lives of Infants, Toddlers and Preschoolers, Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.

ROBERTS, Donald. F.; FOEHR, Ulla G. and RIDEOUT, Victoria (2005). Generation M: Media in the Lives of 8-18 Year-olds, Kaiser Family Foundation Study, Erişim adresi: <https://www.kff.org/wp-content/uploads/2013/01/generation-m-media-in-the-lives-of-8-18-year-olds-report.pdf>, Erişim Tarihi: 29.12.2018.

ROTH, Leland M. (2014). Mimarlığın Öyküsü Öğeleri, Tarihi ve Anlamı, (Çev: E. Akça), İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

RTÜK (2006). İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması, Erişim adresi: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/ilkogretim-cagindaki-cocuklarin-televizyon-izleme-aliskanliklari-arastirmasi0053-2.pdf>, Erişim Tarihi: 18.09.2019.

RTÜK (2013). Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması, İstanbul: Bizim Matbaa.

SANDERS, Barry (2010). Öküzün A’sı/Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi, (Çev: Ş. Tahir), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ŞİMŞEK İŞLİYEN Fadime ve İŞLİYEN, Mustafa (2019). Çizgi Filmlerin Eğitici Rolü Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Aksaray Örneği, (Editör) Lokman Zor. Medya Kadın Çocuk, Ankara: Akademisyen Kitabevi, s. 147-175.

ŞİRİN, Mustafa R. (2015). Televizyon Çocuk ve Aile/Yeni Çocukluğun Medya Sarmalı, 4. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.

TEMİZYÜREK, Fahri ve ACAR, Ümran (2014). Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi, Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE, Vol 3 (3), 25-39.

TOKGÖZ, Oya (1982). Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri (Eskişehir ve Yozgat'ta Yapılan Alan Araştırmaları, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

TÜİK (2013). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya, 2013. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>, Erişim Tarihi: 13.07.2019.

YAYLAGÜL, Levent (2010). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Ankara: Dipnot Yay.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınları.

Ek 1: Çizgi Filmlerde Yer Alan Duygusal İma Ve Konuşma, Müstehcenlik Ve Fiziksel Temas/Yakınlık Unsurları

Çizgi Filmin Adı	Çizgi Filmlerin Bölümleri, İzlenme Süreleri ve Kategorilere İlişkin veriler										
	Süper Model İnek (07:00)	Yarım Günlük İş (07:00)	Doğduğum Gün 07:04	Fabrika Revüsü 07:30	Çocuk Yıldız 07:00	Daimi Enerji 06:50	Tavuklar Uçmaz 07:06	Beden Eğitimi 06:36	Görünmez İnek 07:03	Dolaptaki Canavar 07:05	
Duygusal İma ve Konuşma								1	1		
Müstehcen içerikler	2	2	3	4	6	4	4	7	2	1	
Fiziksel yakınlık/temas											
Clarence	Cesaret Günü (10:35)	Clarence ve Sumonun Mükemmel Macerası (10:38)	Eğlence Zindanında Yüzleşme (10:41)	Bir Kızla Güzel Bir Gün (10:50)	Clarence'ın Milyonları (11:28)	Bayrak Kapmaca (21:43)	İlk Maç (7:58)	Çizim Savaşı (02:16)	Kız Meselesi (11:02)	Yalnız Zaman (03:34)	
Duygusal İma ve Konuşma				4					1		
Müstehcen içerikler	1		1	3		2				1	
Fiziksel yakınlık/temas								1			
Drama Adası	Kampçılar Mutlu Değil 1 (21:52)	Kampçılar Mutlu Değil 2 (21:29)	Büyük Uyku (21:58)	Korku Faktörü (21:53)	Aşırı İşkence (20:53)	En Son Bölüm Gerçekten (21:45)	Milyonluk Bebek (22:01)	Aranıyor (21:11)	Prences Gururu (22:04)	Kim Milyoner Olmak İster (22:02)	
Duygusal İma ve Konuşma	5	2	2	2	5	5	4	6	4	3	
Müstehcen içerikler		5	6		3	5	3			1	
Fiziksel yakınlık/temas				1	1	1	2	2	2	5	
Doraemon	Gelecekte Bugüne 18:55	Nobitanın Bebeği Çıldırıyor 24:09	Saintain 12:32	Bir Erkek Kardeş Yapmak 10:27	Yanlış Yoldan Gitme! 10:07	Doraemon Saati 12:37	Ezber Ekmeği 10:55	Çizgi Romancı Jaiko 10:59	Ormancı Havuzu 13:37	Okyanusu Girmeden Su Altında Nasıl Yürünür 13:22	
Duygusal İma ve Konuşma	3	3		2							
Müstehcen içerikler	1		1		1						
Fiziksel yakınlık/temas											
Rapunzel Serüvenler	Ne Saçı 21:37	Rep'in Kontrolünde 21:36	Büyük Mücadele 21:37	Cesurların Sınavı 21:10	Kızgın Prences 21:37	Karmakarışık 21:37	Fitzherbert P.I. 21:37	Eugen'in Gücü 21:37	Cassandra ve Eugene 21:37	Rapunzel'in Düşmanı 21:37	
Duygusal İma ve Konuşma	4	8		1		1		1	1		
Müstehcen içerikler											
Fiziksel yakınlık/temas	3	5	1	2	2	3	1	1	1	2	
Star Kötü Güçlere Karşı	Çöpçatan 10:36	Okul Ruhu 10:20	Tatlı Rüyalara 11:12	Lava Gölü Plajı 11:00	Tamamlayıcı Hasar 10:45	Sadece Arkadaşlar 10:02	Mewgenlik 10:25	Peritopya 09:15	Zavallı Aşık Star 21:05	Mağaraya Hücum 10:30	

İŞLİYEN, Mustafa (2020). Çocuk, Televizyon ve Cinsellik: Çizgi Filmler Üzerine Bir İnceleme, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 8 (1), 442-477

Duygusal ima ve konuşma	6	2		5	2	3	3	3	5	
Müstehten içerikler		3					1			
Fiziksel yakınlık/temas				1	1	5	1	2	2	1
Mucize: Uğur Böceği ve Kara Kedi	Fırtınalı Hava 21:36	Kara Aşk Meleği 21:20	Baş Belası 21:06	Kara Şövalye 21:36	Güvercin Adam 21:36	Anti Böcek Kız 21:36	Kuklacı Kız 21:36	Silahlı Parfüm Prenses 21:36	Kötülük Saçan Aşçı 21:36	Dev Kötü Taş Yürek 21:36
Duygusal ima ve Konuşma	5	16	6	2	4	3	3	8	2	1
Müstehten içerikler										
Fiziksel yakınlık/temas	2	6	2	1	1	1	1	1	1	1
Winx Club	Prenses Amentia 23:38	Kaçak Damat 22:19	Sızıntı 23:11	Alfea'ya Dönüş 23:33	Sirenix Kitabı 23:33	Yılanın İninde 23:46	Gölgedeki Casus 23:46	Layla'nın Seçimi 23:13	Doğanın Öfkesi 23:31	Stella'nın Büyük Partisi 21:59
Duygusal ima ve Konuşma	8	6	4	3	2	4	1		4	3
Müstehten içerikler						2				
Fiziksel yakınlık/temas	5	5	3	5	1	7			4	4